

הפתרון רומנטי

לשעתיים קצרות הכיל חלל אחד בירדן את הסיכוי לעתיד של המזרח התיכון - צעירים שמאלנים ותאווי חופש; ערבים, יהודים, אירופאים ואמריקאים; הומואים מוחצנים ונשים משוחררות; כולם רוקדים יחד. בירדן התחדדה אצלי ההבנה שיש שותפים אמתיים מעבר לגבול. המרד של צעירים שמאלנים במצרים, בלבנון או בתורכיה דומה למרד שלנו כאן הרבה יותר משדומים לו מאבקי העובדים בצפון אירופה

זוגי מושחת) ושיאו, הרדיקלי בעיני, הוא מופע הדראג של המתופף ככלה העזובה, במיין תמונת ראי מוזהר ל"יש לי חברה" של טיפקס. שירים אחרים שלהם מבקרים את המשטר הלבנוני, מוחים נגד המצב החברתי כלכלי, מהללים את חופש הפרט ועוסקים בגלוי בנושאים קוויריים. גם המוזיקה עצמה חוצה את גבולות השמרנות ומעזה להיות ערבית מאד, אך גם קוסמופוליטית - סולמות ערביים נסרגים אל תוך גיטרות חשמליות בתפקידי רוק ומקצבים ערביים מתחלפים בתיופף ג'אזי, המתחלף בתורו ברומבה. הרפרטואר משלב חומר מקורי עם הרמוזים לפיירוותרגומים של ז'אק ברל ושל הגורילו. אולי זו רוחה הקוסמופוליטית של ביירות? אם כן, הייתי שמח לבקר שם פעם.

לפציפיסט אין גבול שמאחוריו עומד אויב. מאחורי מה שמכונה גבול יש אנשים כמון וכמוני" (אהר'לה, בלוז לחופש הגדול).

משרוע לילא ליאופיעו בישראל בקרוב כנראה. כשהתחתים רועמים המוזות שותקות, או מוחות נגד הכיבוש, במקרה של המוזות הספציפיות האלה. לכן, התרגשתי לשמוע שהם מופיעים במקום אחר, קרוב ומיין - בעמאן. חיפוש באינטרנט העלה שהופעה כזאת כבר התקיימה ב-2011 ושהגיעו אליה ישראלים, שחזרו נרגשים ועמוסי חוויות. החלטתי שזאת הזדמנות שאסור לילא לפספס. עוד כמה צעדים ברשת הובילו אותי לקבוצה של ישראלים (ערבים ויהודים) שהתארגנו לנסוע להופעה יחד. הצטרפתי לקבוצה הזאת יחד עם כמה חברות וחברים וציפנו בהתרגשות להרפתקה בגדה השנייה.

צילום: Andrew S J McCarthy Photography

רבים הוזהירו אותנו לבל נסע ירדנה. אחרים לא הבינו מה יש לנו לחפש שם. אולי זה היה מרכיב במחירה שלי לנסוע, אולם המרכיב המרכזי היה, ככל הנראה, סקרנות הרפתקנית. פעם צעירים ישראלים היו מסתכנים סיכון של ממש בנסיעה לירדן, לסלע האדום. אולי אותו דחף פעל גם אצלי אבל הסלע האדום שלי היה אנשים, צעירים בני גילי מהצד השני של הגבול. כך מצאנו את עצמנו בבוקר יום ה' אחד של סוף הקיץ מחכים לאוטובוס בצומת המוסכים בנצרת ובצהרי אותו היום חוצים את נהר הירדן מזרחה. אך לא רק את הנהר בקשתי לחצות, אלא גם את הגבול התרבותי שלי, זה הכופה עלי לראות בתושבי העולם הערבי סכנה לחיי (הפרטיים כמטייל, אך גם הלאומיים, כמובן), או למצער מתיר לי לפגוש אותם כאטרקציה אקזוטית בסביבה המוגנת של טיול מאורגן, שבו אוכל להתנסות (הכול כלול!) בחוויות ערביות אותנטיות כמו עישון נרגילה ורכיבה על גמל. רצייתי להוכיח לעצמי שההתנגדות הנחרצת שלי לגזענות לא סכורה בחומות המוכר לי בארץ ושאיני יכול להציב את עצמי בארץ דוברת ערבית, בעמדת המיעוט הלאומי, ובכל זאת להתגבר על הניכור.

שתי גדות לירדן

טיול בירדן הוא כמו ניסוי בהיסטוריה חלופית - הנוף מוכר מאד, אבל המודרנה כמעט לא הגיעה לכאן. תתפיתוח מושל ככול. העוני בישראל מוסתר היטב מאחורי קניונים נוצצים ומחלפים גדולים. כאן הוא חשוף, כמו מדבר. קשה לי שלא לחשוב על "שותפות העמים של קדמת אסיה" - אוטופיה בובריאנית בדבר שיתוף פעולה כלכלי-תרבותי של עמי המזרח התיכון. האם תסריט כזה היה מצייד את שדות ירדן בחקלאות מתקדמת? אפילו עמאן היא מין יצור כלאיים מוזר - מצד אחד, עיר עצומה, המשתרעת על גבעות מאופק עד אופק. מצד שני, כפר בלי תכנון עירוני. כמו פתח תקווה - "קצב

של עיר, לב של מושבה" - מוקצנת לכדי אבסורד. זולת מרכז העיר, נדיר למצוא מעברי חציה ובכל שהותנו שם ראינו רק גן עירוני אחד. היציאה אל הרחוב היא יציאה אל עולם של שליטה גברית ברורה - יש מעט מאד נשים בחוצות ואלו שנמצאות שם מקפידות להתלבש בצניעות. מראה של תיירות בגופיות ובחצאיות בגבה הברך עורר הערות וקריאות מצד חברות של גברים צעירים והבהיר היטב לבנות שבתכורה שלנו שכאן זה לא מקובל. אולי כל זה הגביר את עוצמת ההופעה של משרוע לילא. שערי התאטרון הרומי העתיק שבו היא נערכה היו כמו פני המים בבריכה: שני עולמות שונים בתכלית שוכנים משני צדיה של שכבה שקופה בעובי מילימטרי. במקום הזה חברת האפשר, החברה החופשית, החלה לבצבץ מתוך חברת ההווה המאובקת. עוד מחוץ לתאטרון הרומי נתקלנו בהיבט ראשון שלה - רחבה גדולה, היחידה שראינו בכל עמאן. בניגוד לעיר שנראית כאילו היא בנויה לשמרנות דכאנית, נתגלתה בפנינו לראשונה פונקציה עירונית המאפשרת התקהלות, מחאה וגם סתם - כפי ששימשה באותו ערב - מגרש למשחקי כדור ולהחלקה על סקייטבורד לילדי עמאן.

לאחר מכן, הקהלה העומד בתור: בליל מגוון של צעירים מארצות ערב (הייתי יכול להישבע שלא נותרו הומואים ערבים בפלסטין באותו ערב), תיירים, זרים שמלמדים אנגלית בירדן, כתבת אמריקאית ממוצא ערבי המסקרת את האירוע, זוג חחי את חייו משני צדי הגבול (הוא ישראלי-יהודי והיא ירדנית) וכמובן אנחנו - קבוצה של ישראלים יהודים וערבים (או שמא של יהודים ופלסטינים? פוליטיקת הזהויות היא ענין מבלבל). בניגוד גמור לצניעות הפטריארכלית השוררת בחוץ, כאן רואים הרבה בנות והרבה מהבנות - גופיות, חצאיות קצרות, מכנסים צמודים ותסרוקות בלתי-שגרתיות. גם הרבה מהבנים הקפידו על לבוש היפסטרי לעילא. ההופעה עצמה היתה, כמובן, מעולה. הנוכחות הבימתית של סינו היא פנומנלית ונעה בין התנועות אקסטרווגנטיות על הבמה ובין חיוכים ביישניים. הקהלה בהתאם, רקד וקפץ לצלילי שירי המחאה הקצביים של הלהקה (מצאתי את עצמי רוקד עם שני צעירים משכם, שמן הסתם לא הכרתי קודם) ונשבה בקסמי ההגשה המרטיטה של "ne me quitte pas" בגרסה הערבית (וההומואית), או של "הרח את היסמין", בלדת אהבה נכזבת חד-מינית מרגשת ונהדרת. מתח הומוארוטי מובהק, שברור שלא היה יכול להתקיים ברחובות עמאן בימים כתיקונם, מצא דרוו בין כתלי התאטרון הרומי. לשעתיים קצרות הכיל חלל אחד הנטוע היטב בעבר המפואר של ירדן את הסיכוי לעתיד של המזרח התיכון - צעירים שמאלנים ותאווי חופש; ערבים, יהודים, אירופאים ואמריקאים; הומואים מוחצנים ונשים משוחררות; כולם רוקדים יחד לצלילי מוזיקה המפגישה את הטוב שבמזרח עם הטוב שבמערב ללא שמץ של התנצלות.

הפתרון רומנטי

באותו הבוקר, במוזאון הקטן לארכאולוגיה, פגשתי את ע', כמעט במקרה. גם היא הגיעה מהארץ לשמוע את משרוע לילא, אבל לא עם הקבוצה שלנו. "אם משהו יכול להציל את המזרח התיכון" היא אמרה לי, "זאת תרבות". יכול להיות שהיא צודקת. כסוציאליסטים, אנחנו מורגלים לחשוב כלכלה: פיתוח כלכלי, מודרניזציה ודמוקרטיזציה של מדינות ערב הכרחיים ליצירת מזרח תיכון חדש באמת. זה ודאי נכון, אבל מחמיץ חלק מהעניין. הישראלים בכלל, והשמאל הישראלי בפרט, חיים עם הפנים מערבה (מי לאמריקה, מי לשוודיה ומי לברלין) ודה-פקטו - עם הגב אל העולם הערבי. בנינו חומה תרבותית בינינו ובינם, קיר ברזל. קצת כמו הסוציאליסטים הגרמנים של ראשית המאה ה-20, אנחנו בטוחים ששום בשורה מהפכנית לא תבוא ממזרח ועל אף שאנחנו תומכים במדינה פלסטינית ובמאבקים הפנימיים במדינות ערב לדמוקרטיה ולצדק חברתי נדמה לחלק גדול מאיתנו (או לפחות, נדמה היה

דותן ברום הוא חבר קבוצת הבחירה של המחנות העולים וחבר חוג יס"ד // דוא"ל: dotan.brom@gmail.com

לנו עד האביב הערבי, שערער במעט את התפישה הזאת) שהשמאל בישראל נמצא שניים-שלושה צעדים לפני זה הערבי. בירדן התחדדה אצלי ההבנה שיש שותפים אמתיים מעבר לגבול. ביירות, קהיר ואיסטנבול הן מרכזי תרבות צעירה ומורדת לא פחות מתל-אביב. במידה רבה, המרד של צעירים שמאלנים במצרים, בלבנון או בתורכיה דומה למרד שלנו כאן הרבה יותר משדומים לו מאבקי העובדים בצפון אירופה. יש מה ללמוד גם מאלה, כמובן, אבל נדמה לי שחשוב יותר להביט עכשיו קרוב, אל השכונה שלנו: אל חברות המתמודדות עם פונדמנטליזם, עם עבודה בלתי-מאורגנת, עם דמוקרטיה מקרטעת (אם בכלל), עם יוקר מחייה, עם אבטלה גבוהה, עם שטעים בין עדות, עם שמרנות פטריארכלית ועם מיליטריזם. אני חושב שהשותפים האלה, שנמצאים כאן קרוב אבל מאחורי גבולות מדיניים, לשוניים ופוליטיים, הם נכס שהיה טיפשי עבורנו לוותר עליו.

אני רוצה לדמיין, כמו בובר, את המזרח התיכון כפדרציה של עמים חופשיים ומתקדמים. גם בפדרציה הזו, אם אני מבין נכון, הציונות ממלאת תפקיד מרכזי כגשר בין מזרח ומערב. אני מעז לחלום שהשמאל יכול להיות חיל החלוץ של החזון הזה ושאנחנו יכולים להיות גשר כזה. ביתר שאת, אני מאמין שהערבים הישראליים הם הגשר הזה ושהשותפות של השמאל היהודי (ובכלל) גם הציוני) איתם היא מפתח לאפשרות שלנו להתקרב אל החזון הזה.

בדרך כלל איני מייחס חשיבות גדולה לשאלות של זהות. גם אני התחנכתי לחשוב כלכלה. ובכל זאת, אני מרגיש שיש פה גם שאלה של זהות: שאלת יכולתנו להכיר במי שאנו כבר - לבנטינים, ולאמץ את הזהות הזאת על צדדיה החיוביים מאד; שאלת יכולתנו להיות כמו משרוע לילא - גשר תרבותי הגאה להיות חלק מהמרחב התרבותי של המזרח הקרוב, תוך אימוץ נקודת מבט קוסמופוליטית הדוחה כל התבדלות שובניסטית ורואה בתושבי המזרח לא קוריוז אקזוטי, אלא שותפים שווים במאמץ האנושי הכללי לחברה חופשית, אחים לנאבקים עליה בכל מקום על פני תבל. הפתרון הזה רומנטי, אולי, אבל אינו טעות. ///

פעם צעירים ישראלים היו מסתכנים סיכון של מחש בנסיעה לירדן, לסלע האדום. אולי אותו דחף פעל גם אצלי אבל הסלע האדום שלי היה אנשים, צעירים בני גילי מהצד השני של הגבול